

CLXXX.

FEBRIUM INTERMITTENTIUM CURATIO VARIA

QUAM
PRÆSIDE

D. D. CAR. A LINNÉ

PRO GRADU DOCTORIS

exhibuit Auctor

PETRUS C. TILLÆUS

Westmannus.

Upsaliæ 1771. Decembris II.

§. I.

Plurima, eaque diversissima, omni ævo, contra *febres intermittentes*, celebrata fuisse re-
media, non mirabitur, qui, de natura, in-
dole & causa harum febrium proxima, innumeras
fere Auctorum Theorias & opiniones, pro cujus-
que eorum, systemata morborum condiendi inge-
nio & solertia, excogitatas, perpenderit. Mei
non fert instituti ratio, cum nec temporis angu-
stia, nec vires tenellæ hoc admittant, omnes,
quotquot in scriptis occurrunt hac de re, Medico-
rum

rum sententias jam commemorare. Harum etiam pleræque tam absurdis prorsus nituntur luxuriantis ingenii commentis, ut æternæ oblivioni & silentio numquam rumpendo, jure, vel optimo, tradi debeant. Quædam tamen mitiorem ideo merentur censuram, quod fundamento validiori, saniorisque mentis, variis non obrutæ præjudiciis, ratiocinio fultæ superstructæque videantur. Harum jam, missis omnibus, tam antiquioris, quam recentioris temporis fictionibus theoreticis, mentionem inferre, brevissimam licet, mecum constitui, doctrinæ, qua sese, nostra potissimum ætate, medicinæ cultoribus commendarunt, explorandæ causa maxime ductus. In arduo vero & perdifficili hoc opere peragendo, magnopere mihi venit expectanda *Candidi Læctoris* benevolentia & æquitas; cumque labi sit humanæ fortis, labentem vero erigere probi intersit hominis, omni humanitatis officii spe destitutum me non fore, certus confido, dum mea qualiacunque, de auctorum judiciis, sensa, pro modulo ingenii, modeste simul exponere ausus fuero.

§. II.

In *primis*, sic dictis, *viis*, VENTRICULO nempe & *canali intestinorum*, veram febrium intermittentium causam plurimi se invenisse putarunt. Inter primos, theoriæ huic mire deditus *Laur. BELLINUS*, in systematis formam hanc redegit hypothesin *a)*, ejusque postea, reliqui omnes, mutatis parum mutandis, institerunt vestigiis. Is, cum ægrotos, hoc febrium genere affectos, videret interdum vomitu viscidum quoddam ejicere, gelatinæ ad instar tremens, in ventriculo eorum

a) in Opere de Febribus Bonon. 1683.

mox statuit morbi focum & fomitem esse quærendum, eo scilicet modo, ut viscidæ, qua ventriculū auguratus fuit onustum, blennæ pars, die a febre libera, aliqua, nescio qua, ratione soluta, inque sanguinem absorpta, paroxysmos excitaret periodice revertentes. Huius, in genere, opinionis sectatores, qua specialiores illius explicationem, vario videmus deflectentes modo. Sic, *Franc. de le Boë* SYLVIUS *b)*, a valvulis in ductu pancreatico ad tempus obstructis, febriles deduxit motus; ejusque etiam adstipulari videtur assertioni *Chr. Democr.* DIPPELIUS *c)*, licet paullo subtilius illam expellere fuerit conatus. *Tb.* WILLISIUS chylum acidum, totam sanguinis massam, fermento quasi inquinantem, originem posuit motuum horum febrilium; nec parum abludit *Steph.* BLANCARDUS *d)*, qui ex assimilatione chyli impedita, febres tradit oriri intermittentes. *FERNELIUS* *e)* denique & RIVERIUS, a bile in duodeno nidulante, hoc morborum genus excitari, hæriolati sunt.

Sententias horum, ut mirum in modum absonas, plane quidem fastidiunt illi Neotericorum, qui generalem, de febrium intermittentium origine, theoriam, per vitia in primis viis explicabilem, admittunt. In dogmatum suorum demonstranda veritate, aliam ingressi sunt viam, ex symptomatibus & curatione morbi, argumenta capientes. Sic, *cibi inappetentiam, nauseam, vomitum, ructus, lingue saporem perversum, sitim, anxietates præcordiorum,*

b) Prax. Medic. Id. nov. 1667.

c) Morb. & Medicin. vitæ animal. p. 75. 76.

d) de abditis rerum causis I. II. 1548.

e) Lexic. Medic.

rum, cetera, tot ponunt febris, ex organo digestionis & chylicationis perturbato, exorta indicia; cumque porro, remediis vel emeticis, vel purgantibus, has perhibeant febres unice fuisse profligatas, eo majus inde opinioni acceptæ robur addi, sibi gratulantur. Inter Recentiores saltem juvat nominasse J. JUNCKERUM *f*), D. S. MADAL *g*), & *Henr. Jos. REGA b*), in eo inprimis occupatum, ut ventriculus probet plurimorum esse morborum causam generalem.

Ut paucis de doctrina hac, qua ventriculus & intestina in causâ ponuntur febrium intermittantium, mentem meam aperiâ, eo minus me assentire, profiteor, sententiæ *Bellinianæ*, quo certior sum, febres dari intermittentes, in quibus nil uspiam vestigii invenire licebit viscosæ talis materiæ, per vomitum ejectæ. Ceterum, febres illæ intermittentes, a loco, quem occupant corporis specialiori, dictæ *Topicæ*, satis ostendunt, causam in ventriculo aut intestinis haud esse inveniendam, cum nec methodo curationis obtemperent evacuationi *i*), nec probatu facile esset, partem corporis, ab imo ventre sæpe remotissimam, febre tantum affici, vitiata existente tota digestionis & chylicationis officina, unde majus in corporis partibus nobiliores, primisque viis propiores, certe immerneret febris accendendæ discrimen. Pituitam etiam immerito pro causâ harum accusari febrium, evidenter demonstrant observationes, quæ, sub ipso Salivationis Mercurialis usu, febres abortas fuisse inter-

f) Conspect. Med. Th. pract. Tab. 78. 79. p. 641. 649.

g) Abhandlung von den Wechsel-Fiebern p. 148. ubi de febre potissimum agit tertiana.

b) Tractat. de Sympathia Cap. XIII.

i) Cfr. illustr. v. *Sivieten* in Comment. ad Aphor. 757.

intermittentes, nos faciunt certiores *k*). Etenim his in casibus, humorum viscositas, si quæ fuerit, hydrargyri ope plane fuisset soluta, sanguisque liquidissimus.

Quod ad illas attinet objectiones, quæ ex symptomatibus, antea dictis, ab Auctoribus depromi solent, non quidem deneganda est observationibus eorum fides nostra, quin potius lubentissimi in eandem nos rapimur experientiam. Illa enim teste quotidiana, ejusmodi malis sæpenumero intermittentes stipari febres, plane sum convictus. Ex horum autem symptomatum præsentia, causam ipsius febris primis inhærere viis, perperam judicari crediderim, cum etiam illis absentibus, febris tamen æque maneat intermittens, eorumque accessio in his febribus ac in continuis & phlogisticis, nil nisi morbi deteriore designet statum atque conditionem. Quis, quæso, unquam diceret, Pleuritidis vel alius febris inflammatoriæ causam, in capite ideo quæri debere, quod ægrotus de capitis conqueratur dolore? Pro symptomate hoc potius haberet, febribus quibuscumque per consensum maxime familiari. Idem de symptomatibus in febre intermittente occurrentibus, esto judicium.

Nec eorum ab omni parte stare possum, qui, febres intermittentes ope remediorum, vel *emeti-
corum*, vel *purgantium*, spreto omni alio auxilio, *unice* sanatas fuisse volunt, quo de origine & fomite harum febrium in primis viis latente, nos contineant. Notum enim est, quam quod notissimum, post horundem remediorum sat diu persæpe protelatum usum, ad alia præsidia, remedia illa sic dicta

K 2

k) Tales in praxi sua obvios fuisse casus illustr. refert *van Swieten* in Commentar. ad Aphorism. 757.

dicta *febrifuga*, tamquam ad facram nos confugere debere anchoram, quibus tamen, si priora omne curationis absolverent opus, ut minus necessariis, commode carere possemus. Quid, quod, metus recidivæ, post febrem specifico curatam, unico, vel mitissimo dato remedio purgante, mox immi-
net, quæ morbi reversio, nunquam certe esset pertimescenda, si fomes & causâ mali, ope evacuationis alvinæ, tota quanta expelli posset. Mecum hac in parte conveniunt Celeb. Viri Sydenham l), van Swieten m), Senac n).

§. III.

In SPASMODICA *systematis nervosi affectione*, legitimum febrium intermittantium ortum & fontem, alii posuerunt, in arte salutari, viri clari. Veteres dudum in eandem incidisse opinionem, BORELLUS, J. JONES, BESANCON & G. COLE nobis erunt documento, pluribus ut superfedeam exemplis. *Borellus* recursum & fermentationem succi nervosi, in transitu per nervos & glandulas in vasa lymphatica, obstructi, causam ponit proximam o). *J. Jones* crudas, acidasque sanguinis particulas, in superficie corporis hærentes

l) Monet hic *Celeberr. Vir*, a levissima catharsi, immo ab enemate molliissimo ex lacte saccharato; recidivæ periculum imminere. *Vid. Ejus Epist. respons. I. p. 386.*

m) in *Commentar. ad Aph. 757*, ubi testatur febrem horum præsidio nunquam iri curatum, verum potius tali methodo tractatam, reddi pertinaciorē, & altiores figere radices. Cfr. *Sydenham Sect. 1. C. 5. p. 114. Bagliv. Prax. Medic. L. II. C. X. §§. II, V.*

n) in *Tractatu de recondita febrium natura. p. 7.*

o) de *motu Animal. p. 2. C. 22. prop. 225. pag. 289 &c.*

tes & fibras ibi nerveas vellicantes, asserit *p*). *Besançon* etiam ab aciditate sanguinis, nervosum succum credit infectum iri *q*); & *Cole* demum, causam latitare autumat in nerveo succo, nescio qua ratione, depravato, unde primo in partium fibrosarum intervallis lancinatio & rigor, deinde iis acribus particulis, in sanguinem receptis, calor succedat *r*). Fuitiles vero hæ omnes explicationes, non nisi vanas suorum Auctorum sapiunt conjecturas, meque ad ea jam properare incitant tempora, in quibus scientia nostra majoribus inclaruit luminibus; Immortalem, loquor, BOERHAAVE, ejusque Commentatorem illustriss. VAN SWIETEN, Fr. HOFFMAN, S. SCHULZE, J. Tb. ELLER, J. de GORTER, Chr. G. LUDWIG, nostrumque b. m. S. AURIVILLIUM, qui omnes, pro vindicanda febrium intermittantium origine a spasmodica nervorum constitutione, defudarunt. Variis, sententiam suam defensitare conati sunt argumentis, ad quinque tamen commodissime referendis, quorum jam, sequenti ordine, mentionem inferre lubet. Notarunt 1:o *Febres* hæc sæpissime ab affectibus animi fuisse excitatas *s*); 2:o *subitos*, insignesque animi motus, quandoque febres sanasse intermittentes *t*); 3:o *Paroxysmos* interdum cum

K 3

con-

p) de morbis abstrusioribus, Tract. I. de febr. intermitt. Lond. 1683.

q) Nouveau traité des fievres, où l'on explique la cause & la nature de ces maladies, &c.

r) Nova hypothesis de febr. intermitt. Lond. 1693.

s) Ejusmodi refert Exemplum v. Swieten in suis ad Aphor. 755. Commentar. & Tralles usus opii sal. & nox. S. II. C. II. §. 4. p. 70.

t) van Swieten loc. citato.

convulsionibus invasisse ægrotantes *u)*; 4:0 *Eadem*, quæ in epilepticis laudari solent affectibus, remedia *Antispasmodica*, in his febribus præclaro se gessisse usu; e. gr. *Ol. animale*, *Cajeput*, (*Melaleuca Leucadendræ*), *Cornu Cervi*; *Theriaca*; *Pilula Wildegansii*, ceteraque *Opiata*. 5:0 denique, *Corticem Peruvianum*, efficacissimum illud ad omnes febres intermittentes remedium, adeo pulchrum etiam in morbis hystericis & hypochondriacis habere usum *v)*, inprimis autem profuisse illis in casibus, ubi validissimi aderant spasmi, teste *Sydenhamo w)*.

Modum jam ipsum, quo spastica hæc nervosæ fabricæ strictura oboriri possit, subtile satis & ingeniose, an recte? demonstrare voluerunt nonnulli. *De Gorter*, vasorum sanguineorum internas cavitates, peculiari quodam mucilaginoso humore credit obductas, quo adversus acrimoniam sanguinis muniantur; illius proventu, ex certis causis cessante, irritari tunicas vasorum nerveas, & hanc irritationem producere spasmum febrilem. *Chr. Gottl. Ludwig x)*, lentorem sanguinis, circulationem in minimis vasis totius corporis, potissimum vero muscutorum & nervorum, languidiorem efficere, existimat, quo facto, fluidum nerveum in motu suo cohibito, spasticos excitat tremores. *Ill. van Swieten y)* cum *Borhaave* eandem fovet sententiam, in adstruenda, scilicet, viscositate liquidi arteriosi, & nervosi, tam cerebri, quam cerebelli,

u) *v. Swiet. l. c.* & *Generosiss. D. Archiatr. & Equ. Rosen v Rosenstein in Colleg. Suo Mscpto testatur se idem in studioso juvene vidisse exemplum.*

v) ut verbis ipsis utar *v. Swieten l. c.*

w) *Dissertat Epistol. p. 519.*

x) *Prax. Clinic. Cap. de febr. intermitt.*

y) in *Commentar. ad Aphorism. 755.*

belli, cordi destinati, inertia, unde vis cordis erit debilior ad sanguinem in arterias propellendum, earumque minor, in suum contentum fluidum, reactio, eodem tempore, dum cor est in diastole. Hinc frigus extremorum corporis, facile venit explicandum. Ut tandem colophonem huic addam materiæ, mentem tantum adferre liceat *non nemini*, qua, spasmi hi febriles a materia quadam acri & irritante, ad certas corporis partes devecta, paroxysmorum vero ope pedetentim diminuenda, emergare censentur. Utque robur huic assertioni accedat, ad metastases provocatur febriles, post quartanam, illamque febrem intermittentem, qua infantes prima vice afficiuntur, enasci consuetas, quæ, quamdiu loco permanent suo, a febre prorsus liberare, illis vero retrocedentibus, febrem iterum e novo excitare, valent.

§. IV.

Nominatarum sæpe febrium originis culpam, nec desunt qui in HEPAR conferre student Medici Scriptores, quorum præcipui mihi nunc nominandi veniunt inter recentiores, MADAI & SENAC. *Alter*, in stagnatione, coacervatione & congrumatione spissiorum in hepate humorum, causam ponit materiale²⁾; *alter* in ipsa bile ejusque viis obstructis, eandem quærit *a*). Ex colore corporis subflavo, inprimis vero tunicæ oculorum adnatæ & faciei, atque induratione jecinoris in iis, quos diu vexaverit febris intermittens, de vitio quodam in hoc viscere latente, facile nobis esset concipienda suspicio, ni obstarent rationes, de hac

K 4

theoria

²⁾ p. 69. 190. 198.

^{a)} de recond. febr. nat. L. I. C. III. Huc etiam referas Clegborn, Observ. on Epid. dis. in Minorca p. 124.

theoria nos in dubium adducentes. Etenim, ut verba ipsa mutuer Nobiliss. Prof. & Medic. Regii b. m. S. *Aurivillii b*), obscuritatem inducit, quod iisdem ex causis, haud quaquam in singulis, qui earundem patiuntur vim, febres hæ accendantur, sed aliis hi interdum corripiantur morbis. Præterea scimus Ictericum, legitimam bilis in suis meatibus præpeditæ sobolem, febres communissime subsequi intermittentes, easque quasi mora diuturniori in hunc degenerare chronicum morbum, vel ex neglectu tam rectæ victus rationis, quam remediorum salubriorum, vel alia quacunque ex causa.

Materiæ huic, in qua jam fui occupatus, antequam finem penitus imponam, non injucundum, spero, fore Lectoribus, si novissimam Generosissimi mei PRÆSIDIS, de febribus intermittentibus Theoriam, cum illis communicavero. Palmam facile omnibus præripit hæc ingeniosissima *Tanti Viri* opinio, quæ, intricatissimam, in origine harum febrium indaganda, acu quasi, rem tetigisse merito videtur.

In antecessum notare expedit, eam hoc loco non intelligi *Illustr. Viri*, de causâ febrium intermittantium proxima, mentem, quam in *Amænitatibus suis Academicis T. I.* sub nomine *Hypotheseos de febrib. interm. novæ*, inferi curavit Generosiss. PRÆSES. Indefesso enim studio & indagatione consummatissima, illius substituit loco, quam amplexus fuit noviore Theoriam, hancque, pro gratia sua solita, faventissime etiamnum mihi impartiri dignatus est.

§. V.

b) Vid. Elegantiss. Ejus Dissert. de febrib. intermitt. malignis. p. 19.

§. V.

Transpirationem corporis nostri insensibilem, quodammodo læsam, in his febribus producendis, omne fere punctum ferre, gravissimis evinci potest argumentis c). Cito hanc suppressi perspirationem, ab aura vel levissime frigida, dum subitaneæ, in frigidiores statum, caloris mutationi, incaute corpus exposuerimus, omnibus manet in confesso. Attractioni vero, qua humiditatem aëris, poris apertis, avidissime recipit corpus, suam debet hæc suppressio originem. Particulas aëris, five mere aqueas, five noxiis inprægnatas effluviis, a corpore attractas, cum sanguine demum commisceri, corporis probat hinc auctum pondus d), sanitatemque ab his, corpori alienis sæpeque inimicissimis, alterari particulis, tam sana a priori demonstrat Theoria, quam communis a posteriori testatur experientia. Etenim, a loco calidiori in frigidiores delati, mox toto exhorrescimus corpore, & ab aura frigida, in partem corporis calore artificiali humentis, cujus tum pori sunt patuli, per rimam parietis vel fenestræ, agente, pars hæc frigus passa rigescit, cum dolore sæpe maximo ex actione subjacentis musculi, & feбри, vespere tamen exacerbante, licet leviori. Sic etiam novimus, a levissima quamvis pedum refrigeratione tempestate humida, dum antea incaluerint, nos Coryza mox affici interdum pertinacissima. His omnibus

K 5

omnibus

c) Transpirationi impeditæ febres intermittentes suam debere originem, probare adnituntur *Francisc. Home* in *Institut. Medic.* p. 85. 86.; *Pb. Fermin Instruct. importantes au peuple sur l'Oeconomie animale* T. I. p. 195. 196 *Acta R. Acad. Scient. Suec.* Vol. XVI. p. 277. *Huxham de febribus* p. 48.

d) Experimentis hoc paret *Cel. Keillii*, pluries accuratissime institutis. Cfr. *Ejus Aphorif.* 45. 46. 48.

omnibus in casibus, aër in corpus nostrum immis-
sus, non nisi ratione frigoris, vel etiam humidi-
tatis conjunctæ, accusari potest horum malorum
caussa; in aëre vero nosmet ambiente, multas, di-
versissimæ naturæ, hospitari particulas, acidas, pu-
tridas, &c. quis iverit inficias? Vaporum forma
ab aquis stagnantibus, sepulchris, cellulis diu occlusis,
animalibus & vegetabilibus putrescentibus, in al-
tum exsurgunt putridæ in aëre volitantes particu-
læ; acidumque aëre inesse proprium, ab omni aci-
dorum genere remotissimum, ex effectû ejusdem
in obvia corpora, a nobis haud imitando, facile
evinci potest. Liquores animalium hoc acido in
coagula abeunt nonnulli, e. gr. *Serosa pars sangui-
nis, Lac, &c.* Succique Vegetabiles hinc acescunt
fere omnes, e. g. *Cerevisia, Succî expressi, Olea
unctuosa, Emulsiones, &c.*

Huic aëris acido, a corpore attracto, natales
jam debere febres intermittentes, certus asserere
haut dubito. Suam etiam, in his producendis fe-
bribus, conferre symbolam, particulas aëris, ex-
halationibus corruptas putridis, negare nec audeo,
cum quid certi hac de re non facile statuam.
Distincto jam adferre lubet ordine, argumenta po-
tiora, quibus innititur, de origine harum febrium,
Theoria hæc nova.

1:o Verno tempore & autumnali, tempestate
humida & frigidiuscula, maxime hæ grassantur fe-
bres.

2:o Locis paludosis & cœnosis, mutationique
aëris minus expositis, endemice quasi invadunt
nominatæ febres.

3:o Corripiuntur facillime his febribus illi, qui
concamerationes ædium inhabitant inferiores, &
vernali

vernali ingrediente tempore, hiberna nimis mature deponunt vestimenta, vel alia quacunque ratione aëri sese committunt incauti, corpore æstuan-
te, frigidiori nebuloso.

4:o Aegrotantium hoc febrium genere, sudor peculiari tam ferit nares acido odore, ut quo morbo æger laboret, primo mox odoratu nullo dici possit negotio.

5:o Morbum tollunt amara acidum infringen-
tia.

6:o Acidorum vero usus eum reddit curatu multo difficiliorem, quippe quæ causam, pluribus suffulciunt particulis multiplicativis.

His itaque allatis patere existimo, causam febrium intermittentium proximam, in coagulatione serosæ sanguinis partis, ab aëris acido facta, esse quaerendam. Ea enim est feri sanguinis ab ejus cruore diversa indoles, ut illud in acescentiam, hic vero in putredinem, admissio diutius aëre, abeat e).

§. VI.

Adumbratis sic pro virili, præcipuis Auctorum de febribus intermittentibus præceptis Theoreticis, varias ipsorum in iisdem morbis methodos curatorias jam ordine debito exsequi, dissertationis suadet scopus. Tanta vero nunc sese offert remediorum farrago, indigestaque moles, ut, quo,
vel

e) Plura qui de hac re scire cupit, *Amœnitates* adeat Illustriss. *Præsidis Academic.* T. V. p. 24. 25. & Tom. VI. p. 426. Conferatur etiam Celeber. J. Grainger in *Historia Febris Anomal.* Batav. annor. 1746. 1748. Cap. 5. ubi febres has, corrupti & humidi aëris esse sobolem contendit.

vel exordiar, vel finem imponam, omnium mihi sit difficillimum intellectu. Pro vario tamen horumcunque in corpus humanum agendi modo, quo vel fordidos *evacuent* humores, vel fluidas *permutent*, firmasque *roborent* partes, ad *binas* ea generatim referre *Classes* consultum duxi, quarum *altera* remedia comprehendet EVACUANTIA, *medicamina* vero *altera*, nuncupari sic solita CORRIGENTIA s. ALTERANTIA complectetur.

Omnia autem, tam auctoribus celebrata, quam ab insulsa plebecula decantata remedia anilia, a recta sæpe medendi methodo alienissima, non est, quod me allaturum fore, expectet quisquam, cum supervacanei prorsus & inexhausti, limitesque dissertationis multum exsuperantis, hoc esset laboris opus.

§. VII.

Cl. I.a. EVACUANTIA.

Horum merito ducunt agmen 1:o EMETICA, quibus tempestive adhibitis, ab omni retro antiquitate constat, febres intermittentes, in primis quasi incunabulis, fuisse jugulatas. De tempore, quo optimo cum successu propinari debeant hæc præsidia, non æque convenit inter Medicos scriptores. Aegrotis eadem ita porrigenda esse suadent Sydenham & Bærbave f), ut effectum mox ante febris accessum exserant. In ipso paroxysmi momento, eadem felicissimo cum eventu, dari commendat Alex. Thompson g), viginti annorum doctus experientia. Maxima cum euphoria, vomitum

f) Aphorism. 759.

g) Medical Essays T. IV. p. 407.

mitum ciens medicamentum, in limine horroris & caloris, se dedisse testatur, explorata & certa fide cum *Celfo*, *Grainger* b). Laudat denique vomitoriorum usum *Pringle* i), paroxysmo finito, qua methodo semper ei successit emeticis has sustulisse febres. Meam ut in hoc dissensu, breviter adjungam sententiam, nulla horum mihi magis arridet Auctorum methodus, ac illa *Celebr. Pringle*. Emeticis enim hoc more exhibitis, tantæ, ac in corpore cum febre reluctante, non excitabuntur turbæ; exempla quoque novi *Holmiæ* exstitisse, funestissimi, ab emeticis methodo *Alex. Thompson* datis, eventus, mortis nempe ex subita ventriculi inflammatione violentissimæ.

Sed ut e diverticulo in viam revertar, ad præcipua, in febribus intermittentibus usitata emetica recensenda remedia, nunc est deveniendum. A simplicissimis ut exordium capiam, omnium primo mihi venit nominanda *Aqua simplex, tepida, subsalsa*, quam ad vomitum cogendum olim dedit *Celsus* k).

Remedia illa emetica fortiora, Draftica dicta, merito sileo, quamvis a multis his in morbis proficua censeantur, cum mitiora semper eximioris sint usus, omni in casu, dum emesi haud violenta sit opus.

2. Radix *Ipecacuanbæ*, quæ plerisque vomitoriis, ob efficaciam cum securitate junctam, palmam merito præripit, in his febribus, non sine utilitate, etiam adhiberi suevit. Ejusdem legimus potissime

b) p. 84. 85.

i) De morb. Castrensib. Ed. Germ. p. 206.

k) Libr. III. Cap. 12. p. 141.

tissime commendari infusum, a *Gianella l)*, quod, per plures dies, horis assumendum erit matutinis. Radicis etiam pulveri, Sal addi, vel alcalinum vel medium, calcaris instar, ad fordes magis incidentas, notissimo omnibus compertum est usu.

3. Radix *Asari* in decocto vinoso laudatur a *S. Schulze & Klaunigio m)*, horaque ante paroxysmum proxima, hoc suadent partitis ingerere vicibus decoctum. Quid, quod, tamquam specifica hæc decantatur radix in *Actis Berolinensibus n)*.

4. Radix *Triostei* (perfoliati) emesin fortissime movet robustioribus novæ Angliæ incolis, in pulvere exhibita, dosique mediocri, adversus febres omnes intermittentes, tutum, certum & minime fallax salutatur remedium o).

5. Radix *Scillæ*, frequenti, contra febres intermittentes, est in usu plebi Brunsvicensi, ut refert *I. H. Langius p)*. In pulvere, ad cultri cuspidem cum aceto, hunc propinant bulbum, unde aliquoties vomunt, vel alvum dejiciunt, & repetito sic hujus medicaminis usu, fomes in ventriculo fordidus tandem eliminatur.

6. *Sedum acre*, vel ut aliis dicitur *Illecebræ*, inter præstantiora quidem numeratur antiscorbutica, vomitum tamen, quia hanc succulentissimam comperit interdum ciere plantam *Celebr. Lemery*.

l) de admirabili *Ipecacuanhæ* virtute in febr. intermitt. curandis.

m) Nosocom. Charitatis.

n) Decad. I. Vol. IX. p. 37.

o) *Clayt. Virg.* p. 142.

p) Tentam. de remed. Brunsvicens. domesticis. p. 174.

ob eam ipsam virtutem, in febribus etiam illam commendat intermittentibus q).

7. *Tartarus Emeticus*, *Chermes Mineralis* & *Sulphur Auratum Antimonii*, ut natura parum discrepantia vomitoria, etiam promiscue his in febribus usurpantur. *Priora* tamen *bina*, in mixtura aquosa ad grana quatuor, Medicis præsertim arrident Gallicis, ægris propinanda. *Posterius* multa prosequitur laude *Fr. Hoffmann*, in febribus præcipue autumnalibus diuturnis r). Alias, tamquam specificum, cum sale medio temperatum a Scrupulo ad Drachmam, effertur s).

§. VIII.

Emetica jam ordine excipiunt 2:o remedia, quæ per ductus evacuant salivales, SALIVANTIA dicta MERCURIALIA. Rarissimi tamen omnium hæc esse usus, pro his curandis morbis, profiteri mox oportet, ut neminem, præter *Th. Willis* & *S. Schulze* t), eadem ut proficua in nominatarum febrium curatione, commendare noverim. Quem vero hæc medicamina præstent usum his in malis, mihi non contigit videre fors beatior, ac *D: no Petit*, qui eorundem etiam in dubium vocat præstan-

q) *Medicine Vegetale* par *Buchoz* p. 381. *Lange* pag. 119. 120. In *Itinere Suo Vestrogoth.* p. 180. Nobiliss. *Præses* etiam refert multas, hujus plantæ decoctum, egisse febr. interm. curationes.

r) in *Notis ad Poterii Pharmac. Spagir.* p. 560. Cfr. *Werlhof* de *Febrib.* p. 77. in not. b).

s) *J. F. Schopp* *Dissertat. de Sulphure & remed.* ex eodem variis. *Gryphisv.* 1762.

t) *Dissertat. de Salivationis usu in Quartana* 1743. Hic etiam adjungendus est *Medicus Parisiensis*, nominis *Bailou*, in *Libro suo de Epidem:* 2do.

stantiam. Experientiæ dictorum virorum, nil cupio detrahendum, casus vero illorum allatos ita explicari debere autumo, ut de vestigiis veneri cujusdam simul juncti affectus, hydrargyri ope sublato, levis non exoriatur suspicio *u*). Salivationem præterea Mercurialem, curationis febrium intermittantium non rite fungi officio, ex allatis in §. II. satis patet.

§. IX.

Sequuntur 3:o, quæ, sordes intestinorum eliminando per alvum, remedia LAXANTIA, ab omni ætate semper deprædicata fuerunt aptissima scopo febrium intermittantium curatorio. Ob mitissimam agendi indolem, qua, viscidas intestinorum, incidendo, impuritates dissolvunt *Salia Digestiva*, primo, ratus sum, ea ponenda esse loco. Præcipua horum celebrantur: *Sal Anglic.*; de *Seignette*, *Seidlitzense*, *Mirabile Glauberi*; *Cremor Tartari*, *Tartarus Tartarisatus*; *Terra sol. Tartari*, *Sal febrifug. Sylvii*; *Arcanum Duplicatum*; *Sal Polychrest.*; *Sal Absinth. citrat.*; & quæ reliqua. Pro miscue hæc omnia, in forma vel pulveris, vel haustus, pro medentis & ægroti lubitu, die a febre libero, propinari vulgo solent. Cortici etiam eadem interdum notamus juncta fuisse Peruviano *v*).

Peculiarem sibi conciliavit famam usu præclaro *Sal Ammoniacum*. Summis hoc extollit laudibus, Celebr. apud Batavos Medicinæ Professor *V. G.*

u) Vid. *Illustr. de Sauvages Nosolog. Method. T. II. P. I. p. 325. 326.*

v) *Cleghorn* Sal adjunxit chinæ cortici amarum, in curatione Tertianæ Balearicæ; *Vid. Cap. 3. P. 193.*

G. Muys w), cui multis constitit experimentis, illud, vel solum, vel febrifugo cortici sociatum, praesentaneam in febribus intermittentibus tulisse opem. Opportuno sic modo, hasce curatas fuisse febres, cum ad aures perveniret medicorum, cordatos eorum, non est quod miremur, avidissime arripuisse quotquot sese obtulerint occasiones, ut periculum hujus pharmaci facerent virium. Plurimos nec suae dedisse curiositatis poenas, omnibus manet in confesso. Etenim, praestantiam hujus salis multis multi celebrant praconiis. *J. L. Lücke x)*, ex propria testatur experientia, plures, hoc sale ac cortice peruviano, febres ei fuisse sanatas intermittentes, ipsamque quartanam, per integrum quamvis annum continuatam, unica tantum salis hujus Drachma, momento citius fuisse jugulatam. *Fr. J. Lautter y)*, non solum plurimas tertianas simplices, sed & duplicatas satis graves, ut & quotidianas, multas, atque quartanarum aliquas periculi non expertes, repetito ante paroxysmum salis hujus usu, felici cum successu debellasse se fatetur; immo, casum adfert Tertianae remittentis, in quo hoc sal, incassum adhibito cortice peruviano, omne tulit curationis punctum z). *J. H. Lange a)*, ab ejus in quartanis usu, eas non tantum exulasse pertinacissimas, verum etiam aegrotos ab oedematosis pedum tumoribus prorsus immunes servatos,

vatos,

w) Dissertat. de praeclaro Salis Ammoniac. ad febres intermitt. usu Franequer. 1716.

x) Abhandlung der Arzeney-Mittel p. 95.

y) Histor. Medic. biennal. morbor. rural. Vindobon. 1761. p. 41. 42.

z) p. 116.

a) de remed. Brunsvicens. domest. p. 204.

vatos, observavit. In patria nostra, cum nominato sæpe sale, instituta experimenta, prospero tam, nos haud bearunt eventum. Febres quidem Salis interdum cesserunt usui, recidivas vero cohibere, id ipsum sal nunquam valuit, hinc etiam nunc ejus fere evuluit laus. Febres in Germania intermittentes huic obtemperasse sali, mitiori fortitan earum naturæ & genio, regionisque climati calidiori, omnis erit adscribenda ratio. De cetero, iisdem etiam in terris, ex omni voto non semper successisse Sal Ammoniacum, nobis fidem faciunt *Tissot b)*, & *Acta Berolinensia c)*, quæ, horrorem febrilem, ab eodem adhibito, solito citius provocari, perhibent.

2. Radix *Rhei*, cum sit vulgatissimi, in plerisque morbis, usus, ob mitem fidamque indolem, qua & alvum solvit, solutamque nimis, comprimit; in his etiam, quæ usurpetur febribus, a Medicis tantum non omnibus, dignissima judicatur. In pulvere seorsim, vel Salibus addita Digestivis, assumi solet. Tertianam hac radice se sanasse asserit *Cobausen d)*, & eandem cortici chinæ unitam, maxime commendat *P. Valcarengi*, Medicus *Italus e)*.

3. Radix *Scammonei*, specificam possidere virtutem, visa fuit nonnullis *f)*. *Cornacini* pulverem, cujus, ex anatica portione *Antimonii Diaphoretici* & *Cremoris Tartari*, compositionem ingre-

b) Avis au peuple sur sa santé §. 249.

c) Dec. I. Vol. I. p. 87.

d) *Act. Nat. Curios.* Vol. VII. Obs. 76.

e) Dissert. de usu & abusu *Rhabarbari Cortici Peruv. uniti.* *Crema* 1748.

f) *Blegny Zodiac. Medic. Ann.* I. M. Octobr. Obs. 2.

ingreditur hæcce radix, multoties opitulatum febribus intermittentibus curandis, observavit *Lauter g)*, ne unica quamvis vice alvum solverit, vel segnem interdum promoverit hicce pulvis. Salutarem hunc ejus effectum, peculiari cuidam vi Scammonio propriæ, adscribere non dubitat ipse. Plurimorum de hoc pulvere encomia, Celebr. *Werlbof* in opere *de febribus* recenset, quo etiam C. L. ablegatum volo *h)*.

§. X.

Transpirationem corporis insensibilem, quæ, ad sudorem usque adaugent, remedia DIAPHORETICA seu *Sudorifera*, commemoranda jam 4:0 veniunt, ut in febribus intermittentibus laudata præsidia. Veterrima fuit opinio, balneis atque forbtionibus calidis, paroxysmorum averti recursum *i)*, & multorum adhuc eadem est Medicorum mens; adeo ut non raro occurrat, eos, varias suis ægrotis præscribere formulas sudoriferorum assumendorum *k)*. Morem jam taceo vulgi perversum, quo stragulis fere opprimunt ægrum, eumque potionibus mire cruciant calefacientibus, ex aromaticis acerrimis & spirituosiss; hoc enim modo tractatam febrem intermittentem, pluries exitialem esse factam, notarunt permulti *l)*.

L 2

Ad

g) pag. 14.

b) pag. 25. not. c) pag. 144. not. l).

i) *Celsus* L. III. C. 13. p. 142. *Hippocrates* de morb. *Sydenham* Sect. I. Cap. 5. p. 3. *Epist. respons. I.* p. 391.k) Vid. *Tissot* Avis au peuple sur sa santé §. 249.l) *van Swieten* in Commentar. ad Aphor. 624. *Grainger* p. 102. *Hoyerus* in Miscell. nat. cur. Dec. 3. Obs. 46. *Acta R. A. S. Suec.* Vol. VIII. p. 181. *Medical Essays.* T. I. C. 31. p. 226.

Ad lenem febricitantibus sudorem movendum, cum inter aptiora, merito censeantur *Aromatica* omnis generis, tam Radices, quam Herbae & Semina &c., vario modo, forma vel pulveris, vel infusi aut mixturæ, propinata, ad probationem nunc eorum me accingo recensionem.

1. Radix *Serpentariæ* (*virginianæ*) familiari fuit *Sydenhamo m)* in usu, pro pauperibus, loco *Chinæ corticis*. Effectum præstitit vere pulchrum, a Dr. I. ad Dr. II., in infuso data aromático. Pari quoque ratione commendatur Radix *Contrajervæ*.

2. *Gentianæ albæ* Radix in *Actis Natur. curios.* salutatur antefebilis; rasura enim ejus in Spiritu Vini infusa, & semihorio ante insultum, ter quaterve repetito, hausta febres & primariæ & recidivæ feliciter fugantur *n)*. Infusum *Meu*, tum radicis, tum seminum, frequentissimo est, in *Anglia*, contra febres intermittentes, usu *o)*. *Valerianæ majoris*, similiter prodesse dicitur, Decoctum *p)*. Semina plantarum umbellatarum, tam graveolentium, e. gr. *Levistici*, *Coriandri* &c. quam acriorum aromaticarum, e. gr. *Imperatoriae*, *Carvi* & *Angelicæ*, in cerevisia decocta, & paullo ante paroxysmum propinata, febrem interdum abesse faciunt. Notissimus etiam est usus seminum *Pastinacæ*, in vino, ante insultum febrilem, datorum.

Hæc

m) Oper. p. 391.

n) Vol. X. App. p. 155. *Lange Tentam.* p. 186.

o) *Blair Pharmacobotanologia*. Dec. VII. p. 318.

p) *Commerc. Noribergen.* p. ann. 1734. p. 374. *Bardanæ* radice insuper narratur, quod *Henricum III:um Galliæ Regem*, a febre sanaverit intermittente. *Senac de Recond. febr. nat.* p. 186.

De
III:um
Vid.

Hæc de radicibus & feminibus sufficiant aromaticis dicta; de *Suctis* jam agendum nonnullis, eadem, sed majori, præditis virtute diaphoretica.

Tetrum illud ac nauseosum corpus Gummi resinofum, nomine *Assæ fætidae* insignitum, utilitatis etiam nonnunquam haud expers his in febribus invenitur. Ad scrupulum, in connubio cum *Castoreo* lactis fervidi libris duabus infusum, successu non caret interdum. Præter vim suam diaphoreticam, ut antispasmodicum etiam ab iis laudatur, qui in nervis causam latere febrium intermittentium existimant.

Camphora, tritissimum æque ac præstantissimum in omni febre remedium, in hisce febribus etiam præclaro, ad sudorem promovendum, usu inclaudit. Quid, quod, exemplum suppetit, granis tantum nonnullis *Camphoræ*, in paroxysmo datis, febrem dudum inveteratam intermittentem prorsus cessisse, nec amplius reversam fuisse q). Sub intermissione febris, quibusdam magis aridet ejus usus, saltem ita *Celeb.* placuit *D:ri Barthes*, qui, *Camphoræ* grana tria, cum *Nitri* granis octo, quarta quavis hora suis ægrotis assumere, suadet r). Breviter demum, ut finis imponatur *Sudoriferis*, de oleis quibusdam destillatis, in febre intermittente dari solitis, mentionem inferam.

Oleum, destillatione ex *Rosmarino officinali*, elicium, ad quatuor vel sex guttas, ingruente paroxysmo,

L 3

q) Illustr. D. Archiater & Eques ROSE'N von ROSENSTEIN hoc ipse vidit in propria praxi, exemplum, ejusque in *Suo Collegio Medico-Præctico M:scpto* ulteriorem facit mentionem; Cfr. *Lange Tentam.* p. 142. seqq.

r) *Memoires des Savans Etrangers* T. V.

roxyfimo, assumtum, proficuum edere effectum ad febrem tollendam, dicitur s).

Oleum Cornu Cervi & Animale Dippelii, unius ejusdemque profapiae animalis, maximis effertur praconiis, ad guttas 25, 30, vel 36, in cerevisia cocta, proxime ante febris adventum, ingerenda. Caute tamen cum his mercari, decet, oleis empyreumaticis. Etenim, sint tibi primae optime repurgatae viae, ante quam eorum efflagites usum. Remedio etiam assumpto, omnis evitetur strepitus atque tumultus, qui somnum, cui jam indulgere debet aeger, aliquo modo arcere posset; experientia enim testatur, aegrotantes, quibus, ab hujus pharmaci usu, contigit se dedisse quieti somnoque placido, prorsus vegetos & nil mali persentientes evigilasse. A justo majori dosi assumpta, in furorem vere maniacum brevi incidisse aegrum, febris tamen cum solutione, retulit *Generosiss. PRÆSES t)*. Quæ de *Oleo* jam speciatim dicta sunt *Animali* atque *Cornu Cervi*, de alio etiam valeant oleo destillato, *Cajeput* dicto, cujus utendi methodus atque cautela sunt eadem. Plura, qui ex penu remediorum sudoriferorum desideraverit superpetentia, *Joh. Henricum* adeat *Lange*, in libello antea citato *u)*, ubi catalogum inveniet horum fac amplum.

§. XI.

5:0 DIURETICIS etiam remediis febrem tollere intermittentem, visum fuit nonnullis. In hanc incide-

s) *R. A. Vogel* Mater. Medic. p. 78.

t) *Amoenit. Academic. T. I. p. 19.*

u) *Tentam. de Remed. domestic. pag. 113. 122. 126. 137. 139. seqq. 182.*

inciderunt opinionem, quum, per urinæ hypostasin lateritiam, viderint febris judicari terminum. Quo citius itaque, salutarem hanc febrilis materiæ eliminationem fieri promoverent, ad hæc confugere præsidia duxerunt consultum. Huc pertinent, quæ sapore gaudent *acri* & vi *incidente*, ut: Plantæ omnes antiscorbuticæ, tota Tetradynamistarum familia, Bulbi plerique, Aromatica etiam multa, nec non Hydragoga stricte sic dicta. In hunc censum etiam subinde veniunt, quæ, superiori paragrapho commemorata fuere *Sudorifera*, quum inter hæc & Diuretica parum intersit, quæ effectum, discriminis; etenim, regimine observato calidiori, sudorem, frigido verum, urinam movent eadem remedia.

Ne exemplis diureticorum, in his febribus, ut proficuis, ab Auctoribus commendatorum, destitui prorsus videar, nonnulla adferam.

Nasturtium Aquaticum impense a *Sylvio v)* laudatur ut optimum febrifugum; ad quartanam etiam profecisse perhibetur *w)*. In febribus intermittentibus soporosis, commendante *Eugaleno*, succi hujus plantæ antiscorbuticæ expressi periculum virium, prospero cum successu, fecit *Werlhof x)*. Dissimili nec ratione, usus celebratur *Armoraciæ* succi.

Chelidonium majus, interdum frustratam nec tulit opem in his febribus medendis. *Germanorum* etiam *China*, ob felicem effectum salutatur *y)*.
L 4 Succus

v) Prax. Med. Append. Tract. 9. §. 151.

w) *Hartmanni* Prax. chymiatr. C. 139.

x) de Febribus §. 11. p. 80. 81.

y) *Lange Tentam. de remed. domestic. p. 126.*

Succus herbæ recens expressus, ad quantitatem dimidii cochlearis, quovis die bis assumtus, tertianam quoque bis feliciter profligavit intra quinque dies, gratiose mihi referente *Illustr. PRÆSIDE*. Tam radicem ipsam, quam succum, etiam passim apud Brunsvicenses usurpari, fidem nobis facit *Lange z*).

Succus *Cambogiæ*, (*Guttæ*) quem, *Gummi Guttae* nomine communiter insigniri in officinis, novimus, Turcis magno in usu est contra febr. interm. Hujus rei certitudinem edoctus Nobiliss. PRÆSES, cum pharmaco hocce, *Diagrydii* instar, Sulphurato, experimenta instituit plurima, felici semper cum successu, tempore, quo Medicus Class. Reg. fuit ordinarius.

Sedum acre §. VII. nominatum, hoc loco ut diureticum considerari meretur. Succus ejusdem expressus, ad cochlear dimidium, bono cum successu, contra febres intermittentes tertianas, præsertim in subjectis quadratis atque robustis, ordinari solet *a*).

Juniperi Baccae & *Oleum destillatum*, pulchram præbent febricitantibus medelam, si modo ante paroxysmum sumantur. Pulvere baccarum tosto, ad Dr. I. cum aliquot aceti cochlearibus dato, tertianam vidit sæpius curatam *Lange b*), & de oleo testatur, quod ceteris antifebrilibus palmam præcipiat universis, raroque fallat in tertiana, quam plerumque prima sumtione pellit *c*). Viribus & effectu

z) *Libr. citato*. p. 122.

a) *Lange Tentam.* p. 119. 120.

b) *Libr. cit.* p. 126.

c) p. 131.

effectu cum hoc oleo, coincidit *Oleum Pini*, alias *Templinum* vocitatum, quod eodem modo iisdemque observatis cautelis sumtum, interdum profuisse observavit idem Auctor d).

Balsamus denique *Copaibæ* genuinus nec est omittendus, quem, dosi exigua guttarum 5 vel 6, bis terve repetita sub initium paroxysmi febrilis, stupendas febrium harum egisse curationes, refert R. P. Labat in suo *Itinerario Indiæ occident.* p. 318.

§. XII.

Absolutis sic remediis, quæ intus ingeruntur, *Evacuantibus*, restat jam 6:o, brevissimam injicere mentionem evacuationis notabilis, ope VENÆ SECTIONIS in curanda febre intermittente, a plurimis Medicis, celebratæ. Gallorum hoc est Medicorum plerumque vitium, ut venam omni in casu & ægritudine tundant, ideoque, in febre intermittente hoc negligere præsidium, sibi religioni etiam ducunt e). Cl. *Furstenau* venæsectionem ita in deliciis habet, ut in omni febrium intermittens genere illam maximis prosequatur laudibus, nulla etiam si adfuerint sanguinis abundantis signa f). Febres intermittentes nullo sæpissime curatum iri præsidio, maxime licet idoneo, absque iterata pluries phlebotomia, contendunt J. de Muralto g),

L 5

Ger-

d) p. 138. Videtis *Schusters Medicinischchymisches Lexic.* p. 370.

e) Cfr. L. *Heisteri* Dissert. de Venæ Sectionum abusu apud Gallos. *Helmst.* 1750.

f) *Miscell. Nat. Cur.* Vol. IX. p. 378.

g) *Ephemerid. Nat. Curios.* Dec. II. An. VIII. p. 4.

Gerboz b), *Schreiber i)*. Quartanam immo, curatu alias sæpe difficillimam, repetita sanguinis missione curare ausus est *Botallus*, cruentæ hujus medicinæ cultor atque fautor facile princeps dicendus *k)*. Singularis hæcce, febres intermittentes tractandi methodus, quid boni secum ferat, omnibus facillimum, crediderim, esse judicatu. Largiori sanguinis detractionis dispensatione, plus justo diminuuntur vires, ad motus rite subigendos febriles, & molimina naturæ salutaria, sudoris critici ope quidquam febrilis materiæ, quovis paroxysmo, foras ejiciendi, sufflaminantur; (duas enim simul stare evacuationes vix posse, ex principiis constat medicis) quid, quod, plura testantur probatæ fidei documenta, ex frequenti sanguinis profusione, febres sæpe levissimas intermittentes, vel in graviores, vel continuas, vel in exitiales denique, degenerasse *l)*. Hinc est, quod ejus, in his febribus, usum tam enixe caveant Medici prudentiores, ad illum, non nisi summa urgente Plethora, maxima cum circumspectione confugientes *m)*.

§. XIII.

Cl. II.a. ALTERANTIA.

Ad finem nunc perductis, quæ ad *Evacuantium* Classem spectant, remediis, pertractanda sic pariter

b) *Ephem. Nat. Cur. Cent. V. VI. Obs. 45. p. 67.*

i) Anweisung zur Erkenntniß und Cur der vornehmsten Krankheiten.

k) de curatione per sanguinis missionem.

l) *Sydenham p. 103. 110. 114. Madai von den Wechsel- fiebern p. 166. In Ephemerid. Nat. Curios. Dec. III. An. III. obs. 138. p. 249. tres exstant casus tales. Grainger l. c. p. 80.*

m) *Werlbof de febrib. p. 74.*

ter veniunt, quæ ad alterum pertinent Ordinem, medicamina ALTERANTIA.

Campus se heic offert vastissimus, omnis generis remediorum, in febricitantium salutem a multa ætate excogitatorum plenus. Hic invenies medicamenta, quæ, ut Febrifugi heroici, Corticis Peruviani, nec facile omnibus comparandi, digna fierent succedanea, mire torserunt Medicorum ingenia. Pro diverso, quem sibi finxerunt divini hujus Pharmaci, agendi modo, diversissima etiam illis explorata sunt remedia, *Amara, Acria, Austera, Salina, Nauseosa, Aromatica, Virosa, &c. &c.* quorum in sequentibus succincta erit expositio.

§. XIV.

A m a r a.

Primatum horum, omni jure sibi vindicat efficacissimum illud, ad omnes febres intermittentes, quod miseris concessit mortalibus Æterna Bonitas remedium, *Cortex Peruvianus*. Crambem ad fastidium usque recoctam certe apponerem, si medicaminis hujus adferrem merita indeque reportata encomia ⁿ). Judicium tantum meum, (quod tamen unice *Generosiss.* debeo PRÆSIDI,) de modo agendi, quo, omnibus huc usque præstat cognitis febrifugis, hocce præsidium, breviter exponam. Inrimanda specifica hac corticis virtute, maxime sollicitos, nullo non tempore, fuisse novimus primi subsellii Medicos ^o). In amaritie intensiori, vim hanc quæsierunt peculiarem *alii*, in austera & adstringente qualitate *alii*, in proportionem denique partium

ⁿ) *Werlhof* in opere *de Febris*, huic satisfecit rei. Vid. *Torti Therap. Special. Febr. pernicios.*

^o) *Werlhof* lib. cit. Sect. VI. §. 1. 2.

tium constituentium, chemico examine eruta, alii p).

Opinione veró se deceptos, fateri eos decet; etenim, remedia non desunt plurima, amaritie & adstrictoria vi, chinæ corticem longe superantia, ejusdemque etiam principiis constitutivis maxime æmula, quæ tamen in curatione febrium intermittantium, ut eo multo inferiora, sunt postponenda.

In amarore, virtutem quidem quærendam esse hujus corticis specificam, extra omnem disputationis aleam positum est; intensissimam vero ejus amaritiem nec suffecturam auguror, nisi *tenacissima* simul esset & humores hac qualitate *inquinans*. Quorundam hæc est singularis facultas remediorum, ut corpori ingesta, vel tingant illud suo colore, vel odorem spirare faciant iis proprium, vel sapore demum afficiant suo. *Inquinantes* salutantur plantæ, ex ordine naturali xxx *Contortarum*, hunc præstantes effectum, quarum, in *Clave suo Medicinæ* p. 27. mentionem injicit brevem *Illustr. PRÆSES q)*. Harum etiam e numero est *Cinchona officinalis r)*. Penetrantissima hæc ejus proprietas, qua globulis se affigit sanguinis, fibrisque carnis nostri corporis, non potest non, quin de efficacissima testetur illius, in febribus intermittentibus, virtute. Quatenus *amara*, acidum infringit in sanguinis serosa parte obvium; quatenus *inquinans* vero, multiplicativæ ejusdem vi valentissime it obviam.

p) *Th. Vogt* Exam. Succedan. Cort. Chin. *Dissertatio Præfide J. H. Kniphof. Erford. 1747.*

q) De *Petiveria*, quod, ab ovibus comesta, earum allia-
ceo inficiat carnes sapore, in *Act. R. Acad. Scient. Suec.*
Vol V. p. 287. narratur.

r) *Nobiliss. PRAESIDIS Mat. Medic. p. 24.*

viam. Tonicas simul exferit vires, fibras roborando, ut, poris cutis strictioribus factis, noxius avertatur aëris influxus *s*). Hæc de Chinæ Corticis agendi ratione, sufficiant dixisse; de modo vero eum propinandi, id tantum cuique inculcandum censeo, a majori ejus dosi, una simulque prima vice, assumpta, ne minimum quidem in periculum incidere ægrotantes, cum & hoc, tam theoriæ consentaneum, quam experientia recentiori maxime probatum sit *t*).

2:o *Cascarillæ Cortex*, prioris ut succedaneum a multis habetur optimum. Corticem, immo, antecellere Peruvianum, in quartana febre curanda, pro qua, specifici titulo quasi gaudeat, verba sunt Celebr. *Jos. Lieutaud u*). Postquam *Apinus*, Medicus Herspruccensis, primum in febre epidemica Herspruccensi 1694 & 1695, virtutem hujus remedii mirificam deprehendisset, cum antea satis obscura esset ejus vis febrifuga, catervatim medicos in experiendis his viribus sequaces sui habuit, quos nec tentandi pœnituit cupiditatis *v*).

Cortices excipit nominatos 3:o *Lignum Colubrinum*, (*Strychnos*) cautioribus tamen anceps, ob suspectam qualitatem, præsidium. In decocto, (nunquam in substantia,) ad Unc. semis, vel in essentia ad Dr. semis, laudatur ut febrifugum a non-

s) Cfr. dissertationis nostræ §. V.

t) Eadem etiam est mens Cl. *Senac* in libr. *de Recond. Febr. interm. nat.* C. II. p. 141. 142.

u) *Synops. univers. Prax. Medic.* P. I. p. 46. P. II. p. 557.

v) *Commerc. Noribergens.* p. Ann. 1736. Fallere vero hunc Corticem, pluries expertus fuit *Ill. Præses*.

nonnullis *w*), at non semper sine noxa *x*). Recentiori inclaruit ætate 4:0, *Lignum Quassia* adversus febres intermittentes. A radice desumitur efficacissimum, cujus scobis Dr. I. aquæ infundatur ferventis libræ unæ per spatium horæ, sitque hujus infusi pro dosi Uncia *y*).

Dissimili nec modo, eademque ac lignum Colubrinum dosi, in quartana præcipue, usitatur 5:0 *Lignum Serpentinum* (*Ophioxylon Serpentinum* *z*).

Sequuntur Radices & Herbæ amaræ.

6:0 *Gentianæ Rubræ Radix*, in pulvere quantitate Dr. I. vel in decocto vinoso propinari solet. Extractum ejusdem, in aqua vel vino solutum, elixirii forma datum, pluris tamen æstimatur. Essentiæ hujus & *Cascarillæ*, portione anatica commixtæ, quatuor ante paroxysmum horis, assumptæ guttæ 40, vel 50, laudantur *a*). Solam radicem, vel tantillo *Nucis Vomicae* junctam, olim tam certum, ut nihil supra, medicamentum præstitisse, longèque *Chinæ cortice* efficacius, adstruit *D. Ludovici* *b*). Radicis cum cortice Peruviano commixtionis formulas apud *Hermannum* reperiatis *c*).

7:0 *Gentianellæ Herba* (*Gentiana Amarella*) parumper præcedenti debilior, tertianæ occurrit in *Cerevisia* tenuiori decocta & epota *d*).

w) *Bontii* Hist. nat. & Medic. Ind. Or. Austr. p. 74. *Hermannii* Cynofura Mat. med. p. 235.

x) *Heide* Centur. Obs. 7.

y) *Generos.* PRAESIDIS Amœnit. Acad. T. VI. p. 427.

z) *Ejusdem* Nobiliss. Viri Mat. Med. p. 168.

a) Act. Berol. Vol. 4. Dec. II. p. 83.

b) *Pharmacia* p. 12. 201. Adversatur vero *Senac*, de rec. febr. nat. p. 185.

c) *Cynof.* Mat. Med. p. 95. 96.

d) *Nobiliss.* PRAESIDIS Mat. Med. p. 37.

8:o *Centaurium Minus* (*Gentiana Centaurium*) eodem, ac *Gentianæ rubræ radix*, modo usurpatur, febremque ad curandam, cortici æmula *Peruviana*, a *Bærhaavio* habetur e).

9:o *Carduus Benedictus* (*Centaurea Benedicta*) olim celebratissimus, virtute etiam gaudere dicitur febrifuga, si ejus propinetur decoctum vel succus expressus, ad uncias aliquot f).

10:o *Artemisiæ* quatuor g) in officinis receptæ *Speciēs*, egregie se gerunt omnes in febribus criticis. Receptissimus tamen est usus *Absinthii vulgaris*, saporis ceteris amarioris. Succus ejusdem expressus, vel summitates virides in infuso aut pulvere, & oleum denique destillatum ad tres vel quatuor guttas, indiscriminatim, febre correptis, laudabili cum successu, exhibentur h). Sale, ex eodem per incinerationem parato alcalino, a reliquis hujus profapiæ haud discrepante, plures se fateantur curasse febres intermittentes *Grainger*, in subjectis, corticem chinæ quocunque licet modo fucatum, non ferentibus i).

11:o

e) *Histor. Plantar.* p. 302. Lapillum huic elogio etiam adjicit *Lieutaud* *Synops. Med.* P. II p. 556. *Senac* tamen, inde febrilem æstus excitari summum, contendit, *L. de Rec. febr. nat.* p. 184.

f) *Lieutaud* *Prax. Medic.* P. II. p. 578. Cfr. *G. Christ.* *Petri de Card. Benedict.* *Commentar.* Jenæ 1669.

g) *Illustr. PRAESIDIS* *Mat. Medic.* sub N:ris 384, 385, 386 & 387.

h) *Lange* *Tentam. de remed.* *Brunsvic.* p. 109, 110. Ad recidivas avertendas plus adferre utilitatis, quam ad curationem primariæ febris, hocce decoctum, experientia docet.

i) *Histor. Febr. anomal.* C. X. p. 137.

11:0 Binæ *Teucrii* species, *Chamædrys* & *Chamæpitys*, inter febrifuga etiam locum obtinuerunt, nec ultimum. *Illam* efficaciorē aliquando ipso cortice expertus est *Chomel k*); *banc* vero, in decocto, frequentissimi esse usus Mauris, refert *Thom. Shaw l*).

12:0 *Trifolium Fibrinum* f. *aquaticum* (*Menyanthes trifoliata*) amarissimæ qualitatis herba, in usum quoque trahitur remediorum huc spectantium. Proficuus imprimis salutatur adversus quartanam rebellem, usui chinæ corticis non obsecundantem, ejus succus *m*).

13:0 *Scabiosa*, tum nostra *Arvensis*, tum *Africana* potissimum, febribus etiam dicatur intermittentibus. In decocto, hac posteriori utuntur *Algireses* *Africæ* incolæ, teste *Tb. Shaw n*).

14:0 *Calcitrapæ* radicis cortex, ad drachmam infusus, in Gallia habetur pro certo febrifugo a *Tournefort*. Flores intense amaricantes ejusdem sunt census, & in substantia ex vino, pluries die, corticis instar *Peruviani*, dantur a semidrachma ad drachmam unam. Succus herbæ, minor licet amaritiæ præditæ, ab unciiis duabus ad sex propinatus, eandem obtinere videtur virtutem *o*).

15:0

k) Abregé de l'Histoire des plantes usuelles, p. 462. *Riverii* Centur. 4. obs. 54.

l) Travels and Observations relating to several parts of Barbary and the Levant. p. 264.

m) *Löfseke* Mat. Medic. p. 201. & *Franci* Hist. Trifol. fibrini.

n) Philosophical Transact. N. 411. e voto etiam successisse sibi quædam, cum hoc remedio, instituta experimenta, retulit *Nobiliss. PRAESES*.

o) *Lieutaud* p. 707.

15:0 *Monarda Fistulosa*, teste Celeberr. D. Profess. Kalm, septentrionalis Americæ gentibus, in febribus intermittentibus, magni est usus p).

Pervenio jam 16:0 ad *Flores*, multa laude inde a Galeni & Aëtii temporibus q), celebratos; *Chamomilla*, loquor, *utriusque*, tum *Romanæ*, tum inprimis *Nostratis*, flores. Morton & Pitcarn inter primos fuere, qui horum in febre intermittente maxime extulerunt usum, multorumque dein medicorum experimenta, laudi ejus cumulum addiderunt. Methodus his utendi floribus varia est. Dantur vel in pulvere soli ad scrupulum & ultra, vel aliis sociati remediis, prout Clarissimo placuit Mead r). Succum etiam ipsius plantæ, ad tria vel quatuor cochlearia, ad omnes febres intermittentes, paullo ante accessionem datum, commendat f. Rajus, eoque asseverat vel statim cohiberi paroxysmum, vel non multo post assumptum medicamentum.

17:0 Nominatis quamvis floribus, virtute multo inferiores sint *Tanaceti* flores, eodem tamen modo usurpantur in iisdem febribus.

Restat ut de nonnullis agam fructibus amaris, in febre decantatis intermittente.

18:0 *Faba S:ti Ignatii*, arboris cujusdam est fructus ignotæ *), forte ex genere *Strychnos* venenato, quod suspicatur Generosiff. PRÆSES. Recentiores Medici, cum venenatissimis instituentes plantis

p) in Itinere Americano.

q) Galen. de Simpl. med. fac. L. III. C. 10.

r) Monita & Præcepta Medica p. 23.

*) Vid. Vol. VIII. p. 192. Adn. Edit.

plantis experimenta medica, toxicum etiam hunc explorarunt fructum, eumque, in febribus intermittentibus, laudabilem præbere usum, invenerunt. Tincturam cum vino Gallico paratam, a minori incipientes dosi gutt. nempe 10 ad 12 vel ultra, quousque ægrotantes tulerint, propinarunt non sine successu s). Nec tamen omni ætati vel corporis constitutioni, hoc congruere, periculi non expers, medicamentum, simul notarunt.

Cum nuper dicto fructu, vi & qualitate convenit 19:0 *Nux*, ut vocatur, *Vomica*. Hanc ad genus pertinere *Strychnos*, certissime constat, interque summa locum tenere venena. Adversus febres nominatas vero deprædicatur usus ejus caustissimus t). Cum infido tamen hoc remedio nec esse ludendum, suadet triste illud exemplum *Matronæ* cujusdam, in hac urbe honestioris, quæ, hoc medicamine incautius usa, diem obiit supremum.

Coronidis loco tandem adferre lubet 20, *Liliorum Convallium Baccas* etiam dici proficuas in febribus sæpe commemoratis, Auctore *Senckenberg* u).

§. XV.

S t y p t i c a.

Amara subsequuntur remedia, quæ sapore gaudent austero adstringente, vimque exercent stypticam. In hac enim, quæ cortici *Chinæ* etiam inest levis, proprietate, quosdam specificæ ejus virtutis causam

s) Act. Berol. Vol. II. Dec. I. p. 34.

t) *Ludovici* Pharmac. modern. secul. accommod. *Valentini* Polychr. Exot. & Museum Museor.

u) *Dissertat. de Lil. Convall. ejusque baccar. virtutibus*, p. 32.

causam quæsiuisse, antea diximus. En itaque præcipua hujus census remedia, a Medicis in febrium intermittentium curatione, commendata.

I. *Radix Caryophyllatæ*, (Gei rivalis,) usu primum innotuit efficaci, apud Americanos Septentrionales, qui, ea detecta, parum de Chinæ cortice postea fuerunt solliciti. Experimenta ubique instituerunt cum hac radice Medici, sed omnibus haud ex voto successerunt. Quæ in patria fecit *Celeberr. Professor P. J. BERGIUS v)*, dubias sat reddunt medicaminis hujus in febre intermittente virtutes.

II. *Cortex Hippocastani* (Aesculi Hippocastani,) a *Zannichellio*, Pharmacopæo Veneto, pro succedaneo corticis Peruviani omnibus numeris absoluto, primum venditus & laudatus fuit *w)*. Eum vero hoc modo adhibuit, ut duæ Drachmæ, aquæ Cardui benedicti Unciis quatuor infusæ, finito insultu epotarentur, idque ter repeteretur. Dein *D. Moehring x)*, ejusdem methodi fecit in diversis hominibus periculum virium, probatumque semper deprehendit contra febrem medicamentum.

III. *Cortex Acaciæ Nostratis* (Pruni spinosæ,) optimus radici detrahitur arboris suæ. Hunc impense deprædicant *Nebelius y)* & *Sloane z)* in febre intermittente. Adhibito prius incassum cortice Peruviano.

M 2

v) Cfr. Act. Reg. Acad. Scient. Suec. Vol. XVIII. p. 118. Ann. 1757.

w) Epistola ad Guil. Pontedera de *Facultat. Hippocastani*; Venet. 1733. idiomate Italico.

x) Ephemer. Nat. Curios. Vol. V. Aliter tamen sentit in *Commerc. Noriberg.* 1736. p. 20.

y) Act. Nat. Cur. Vol. V. obs. 116.

z) Epistola ad Raj.

Peruviano, quendam hac febre laborantem, decocto hujus largius hausto, pristinae reddidit valetudini *Nebelius*. Decocti etiam hujus usum adhuc commendat *Buchoz a)*.

IV. *Cortex Fraxini* (excelsioris,) amarus, *Chinae* substituitur cortici ab *Hellwig b)*, & *Bergio c)*, sed perperam; cum multis parasangis ab invicem differre corticum horum vires febrifugas, tam diutet experientia, quam probatissimorum Medicorum confirment effata *d)*.

V. *Cortex Alni* (*Populi Alni*) *e)*; *Cerasi* medianus *f)* atque *Salicis* (albæ) intermedius *g)*, nec non *Quercus* (roboris), indiscriminatim proficere a suis fautoribus censentur. Huc etiam referas *Corticem Mangles h)* (*Rhizophoræ*); quum vero tanti non sint usus, ut multam mercantur commendationem, eos saltem nominasse sat duxi.

VI. *Verbenæ* Extractum ad Dr. I. bis de die sumtum, febrifugi nomine laudat *Chomel i)*.

VII. *Pentaphylli Herba* (*Potentilla repens*) inde ab Hippocratis ævo febrifuga audit *k)*, sed in desuetudinem jam fere abiit mere adstringens.

VIII.

a) Médecine végétale 1770. p. 160.

b) *Dissertat. de Quinquina Europæor. Gryphisv.* 1712.

c) Göttingische Anzeigen 1757. p. 829.

d) *Nobiliss. PRAESID. Amoenit. Acad. T. I. p. 17.* *Geoffroi Mat. Medic. Sect. II. T. V. p. m. 363.* *Lieutaud Prax. Med. P. II. p. 868.*

e) *Fabregou Abrégé des plantes autour de Paris.*

f) *Const. Rebecques Præf. ad Atr. Medicin. Helvet.*

g) *Buchoz. l. c. p. 283. 375.*

h) *Gött. Anzeig. 1753. N. 143.*

i) *Abrégé de l'histoire des plantes usuelles.*

k) *Libr. 2. de morbis C. 13. Chart. T. VII. p. 565.*

VIII. Fructus *Myristicæ*, five *Nux Moscbata* ut communissime vocitatur, interdum aut sola, & quidem pro ratione ætatis ægroti, vel integra, vel dimidia, aut Alumini sociata, febricitantibus exhibetur l).

IX. *Cupressi Nuces* pariter commendantur a Lanzono m), in substantia a semi drachma ad Dr. I. vel ad duplum in decocto datæ, usu, quarta quavis hora, iterato.

X. *Gallæ*, tubercula *Quercus* foliis a parte inferiori adnata, omnibus sunt notissima. Nec fugere quemquam crediderim, earum etiam in febre intermittente commendari usum. A *D. Reneaume* incepit earum in hoc febrium genere laus n). Præmissis generalioribus, gallarum dari jubet Dr. β. usque ad Dr. I. sub forma pulveris vel boli, in initio paroxysmi; post paroxysmum vero, singulis quatuor horis. Febribus, tamen fatetur, non nisi illis conducere hanc medicinam, quæ a nimis relaxato ventriculi tono proficiscuntur. Nostra ætate potissimum, circumforaneis & agyrtis arridet hæc, per Gallas medendi, adstrictoria methodus.

Perlustratis, quæ ex regno desumuntur vegetabili, adstringentibus febrifugis, pedem ad regnum minerale promovere etiam expedit, quum illinc quoque depromi soleant nonnulla, febribus intermittentibus dicata præsidia, styptica virtute prædita insigniori.

M 3

Inter

l) Lange Tentam. p. 134. 135.

m) Ephemer. Natur. Curios.

n) Mémoires de l'Académie des Sciences de Paris, Ann. 1711.

Inter leniora veniunt in conspectum, quæ, ex Ferro nomen sortita sunt MARTIALIUM. In substantia, ut dici suevit, in pulvere subtilissimo hæc propinata remedia, in febre intermittente curanda, nondum quidem, ut scio, obtinuerunt usum omnibus communem o); *Aquarum vero Mineralium*, ferreis scatentium particulis, in pertinaciori & inveterata febre, merita non est detrahenda laus. Hinc evenit non raro, ut acidulas petant ægroti cum febre adhuc conflictantes, nec ope exoptata destituti, illinc discedant. Nobis suppeditant hujusmodi exemplum oppido memorabile, nostræ in patria acidulæ martiales, in REGE, *Gloriosissimæ memoriæ*, Clementissimo nostro FRIDERICO I:mo, qui, *aquis* ter usus *Viksbergensibus*, a febre pertinacissima intermittente prorsus liber evasit anno 1722. Modus autem aquis utendi mineralibus ad febres intermittentes, is est, ut, antequam in usum trahantur, easdem calefieri sinat ægrotus, tepidasque sic hauriat, more ad acidulas solito. Ipso etiam paroxysmi die nec dissuadendus erit earum usus, methodus tantummodo si observetur præscripta; tuncque per sudorem, non per urinam, earum e corpore fit secretio. Qui febre intermittente nuper liber factus, aquas ingurgitat frigidas, sua interdum iterum corripitur febre, quæ tamen, continuato aquarum tepido usu, brevi facessit. *Pyrmontanæ* aquæ, nostris sunt in medendis hisce febribus præstantiores, etenim, principium illis non inest spirituosum tam subtile & moræ impatiens, quin leviter calefcere patiantur igne, citra notabilem virium jacturam, quod tamen, non

o) *Limatura tamen Martis* quendam a febre liberavit *Tiffot*, corticis abnuentem usum. Vid. *Ejus Avis au peuple* &c. p. 240. §. 248.

non sine majori virtutis dispendio, nostræ ferrent aquæ minerales.

Cum jam de aquis sermo sit mineralibus, pauca etiam, de *Aqua simplici frigida*, pro remedio in febre intermittente eximio a nonnullis venditata, heic differere, incongruum non fore, putaverim. *Lancisii* fuit dudum, in febre curanda intermittente, optimum Summo Pontifici datum consilium, ut febricitantes, etiam egentiores, per æstatem atque autumnum, ad potum cum vino adhiberent nivem, quo appetitus erigeretur prostratus p); aquam etiam commendant frigidam, *Hippocrates*, *Galenus*, veterumque plures. Experientia tam horum priscae medicinæ luminum, quam q) propriis observationibus permoti recentioris ævi medici, tenuissimam hanc medicinam suis suadent nonnulli ægrotantibus. Huc pertinent imprimis *Nicol. Crescenzo* Italus r), & *Cl. Lieutaud* s). Usus, ille, aquæ nivatæ, ex Hispania receptum, indeque ab *Anton. Magliari* adhibitum, ad omnes vehementer laudat in universum febres, additis tamen cautelis, quod in paroxysmi incremento propinari debeat aqua, quo copiosius eo melius, observataque diæta valde parca. *Hic*, (scilicet *Lieutaud*,) aquam ita deperit frigidam, ut eandem Chinæ cortice multis præstare parasangis, in tertiana præsertim febre curanda, existimet. Usus vero ejusdem suadet per tres quatuorve dies pro omni adhiberi potu, quo,

M 4

p) de noxiis palud, effluv. L. 2. p. 206.

q) *Clegborn* C. 3. p. 174.

r) de nova Medicina aquea, cum methodo ea utendi. *Italice*. Neap. 1727. 4to.

s) *Synops. univ. Prax. Med. P. I. p. 37. 44. In Act. Berol. Vol. VII. D. I. p. 47. 48. memorabiles etiam adferuntur nonnulli, aquæ frigidae vitium, effectus.*

quo, non tantum tuto & cito ipsa felicissime debelletur febris, verum etiam ne minimum redivisus periculum incurrant, qui hoc curatum iverint aquæ beneficio. Quid, quod, eorum dolet experientiam inconsultam, quibus nec arrideat hoc vulgatissimum nulliusque pretii remedium, quique nec citra periculum illud per plures dies posse usurpari sentiant, cum tamen pluries ipsi contigerit observasse, simplicissimum hocce præsidium, febres non tantum leviores, verum aliis remediis domari nescias, *incantamenti instar* profligasse t). Dolendum cum hoc Auctore Cl. pariter opinor, cum vilissimo omnibusque maxime obvio medicamine, (si vocanda sic erit aqua simplex,) ulteriora haud instituta fuisse experimenta, quibus, egregia hæc & celebrata ejus vis, adhuc vel confirmetur magis, vel plane improbetur. Quid enim optatius, salutique ægrotantium utilius, simplicissima hacce & nullo negotio cuicunque comparanda medicina, unquam excogitari posset mortalibus in febre intermittente, solatium? Sed de aqua jam hæc sufficiant. De Martialibus tamen antequam finis erit dicendis imponendus, paucissimis tangere decet verbis, Chemicum illud, ex *Marte & Aurati Sulphuris Antimonii* tantillo conflatum corpus, quod sub nomine venit notissimo *Croci Martis Antimoniati Stablii* u). Remedium hoc ab Auctoris affectis impense laudatur, ut in febribus intermittibus summe proficuum & Chinæ cortice longe securius

t) Cfr. *Senac* de recond. febr. nat. p. 164. aquam calidam etiam mire extollit, utendique methodum tradit p. 177. atque *Thermalium Aquarum* efficaciam adversus *Quarantam*, laudat p. 228.

u) Compositionis modum invenire licet in *Chimie Medicinale* de *Malouin* T. II. p. 79.

securius v). A minori dosi, granis 4 vel 5, ad scrupulos usque duos, circa quartum febris paroxysmum, propinari tuto posse perhibent w). Diebus ceteris a febre liberis, *Ferrum* vel exhibent in *crocum simplicem* mutatum, vel etiam pilulas Stählii balsamicas x).

Adstringentium denique remediorum agmen claudat merito ex minerali regno *Alumen*. Adstrictoria, forte omnium maxima, qualitate pollet hoc Sal; in usum nihilo minus contra febres intermittentes a quibusdam trahitur. Solum rarissime adhibetur, nisi cum spiritu vini, vel cerevisia calefacta sit sumendum y). Receptissimus vero est ejus cum nuce Moschata usus, eo nempe modo, ut anatica parte misceantur optime, indeque bini dentur ante insultum Scrupuli z). Plebejis hoc arrisisse medicamen, non miror, quibus nil interest quomodo curentur; ab emanctioris vero naris hominibus, immo Medicis, in medelam efflagitari usum ipsius internum, vere noxium, miratu adhuc magis dignum reor; quid, quod, omnem extra fidem videtur, salinum hocce remedium cortici longe anteferri Peruviano, a J. Furstenau a).

In probando autem certissimo damno, quod pharmaco hocce manet utentes, e longinquo nobis
haud
M 5

v) *Junckeri* Conspect. Med. Theor. Tab. 79. p. 652. & Tab. 80. p. 660.

w) *Buchwald* Prodr. Act. Hafn. & Ejusd. Dissert. de Quartanæ curat. Resp. R. St. *Henrici* p. 28. 29.

x) loc. citatis. Huc etiam referas *Flores Salis Ammoniaci Martiales*, ad gr. iij, ter de Nycthemero, inter præstantiora habitos quibusdam remedia.

y) *Lange* Tentam. p. 198.

z) *Malouin* Chimie Medicinale T. II. p. 480.

a) in *Dissert.* de Alumine, Rinteln, 1748.

haud opus erit argumentis petendis. In Nosodochio Upsaliensi Academico, casus sese obtulit ejusmodi lugendus, viri cujusdam, qui, a feri aluminosi usu, dira tam vexatus fuit alvi obstipatione, ut non nisi clysmatum beneficio eam referare valuerit, quo tamen facto, mox pristina rediit obstipatio. Moritur tandem æger, inque dissecto cadavere intestina crassa, mirandum dictu! distenta tam fuerunt ultra modum, atque gracilia qua texturam, ut pellucida fere eadem dixeris. Aluminis itaque internum iis relinquimus usum, qui, *volentes decipi, dum fallunt, tandem & fallentur ipsi.*

De usu remediorum in febre intermittente adstringentium, generaliter id tenendum censeo, quod plus adferant damni quam salutis, quidquid obganniant suis pertinaciter inhærentes opinionibus. Præposteræ enim febris adstringentibus sufflammationi, œdematosi, maximam qua partem, corporis tumores, suorum debent originem. Post febrem, idoneis rite curatam remediis, majorem potius exserere virtutem hæc præsidia putarem, quippe quæ, caute tamen usurpata, tonum addendo partibus debilitatis, ut per poros cutis flaccidæ apertos, ær vetetur insinuari noxius, omni non carerent utilitate. Saltem non tam absonam hanc esse, de adstringentium emolumento conjecturam, suadent *pinguium* omnis generis, in febre intermittente, noxæ, quorum usu non intercepto, difficillime se remediis tolli finit febris, licet optimis, atque recidivæ immunes nunquam fiunt ægroti; in promptu etiam ratio est, etenim, vim exercent *pinguis* relaxantem, adstringenti e diametro oppositam, cujus effectus ex dictis in §. V: a satis constat.

§. XVI.

A c r i a.

In scenam iterum prodeunt *Acria*, quorum in §. XI. mentionem feci antea. Id tantum dicriminis intercedit, quod, quum loco citato, inter remedia, quæ ad Evacuantium Classẽ spectant, Diuretica, eadem retulerim, hac occasione, respectu ad eorundem *Corrodentem* & *Septicam* virtutem habito, *Alterantibus* hæcce ipsa jam adnumerem. E regno animali desumi, inque usum adversus febres intermittentes trahi *Stercora* (sit venia verbis) quorundam animalium, neminem, ne maxime rudem & inexpertem, fugere reor. Hujus sunt census *Suillum*, *Murinum* atque *Caninum Stercus*, quorum ultima bina, tecto latent sub nomine in officinis *Nigri* & *Albi Græci*. Tanta gaudet vi septicæ & corrodente Album illud Græcum, ut acrius quidquam eodem sit inventu fere difficillimum; etenim, caustico plane agit modo in corpus quodcumque obvium, acidi instar mineralis. Cautissimum itaque ejus internum fore usum, per se patet. A semi-Drachma ad Drachmam unam, aliis sociatum remediis, e. gr. Cort. Chinæ, summitatibus Absinthii, &c. &c. adjecto Cinnamomi corticis tantillo, ante paroxysmum propinari solet, cum successu persæpe vere prospero. Pauperibus tamen atque plebejis hoc tantum commendes remedium, ne te tuamque artem ludibrio exponas, si honestioribus atque ditioribus, quibus nil arripdet, quod carum non sit & pretiosum, tale præscripseris medicamen.

Vegetabile regnum acerrima quædam nobis subministrat medicamenta simplicia, quorum internus usus, a prudentioribus semper damnatur. Ejusmodi sunt *Coccognidii bacca*, quas contra febres intermit-

termittentes, perniciose devorat plebs insulsa. Externus autem talium remediorum securior est usus, dum, uti etiam mos est, corporis cuidam parti admoventur, ut irritationem excitent. Hunc præstat effectum *Ranunculus*, *Persicaria*, *Euphorbia*, *Plantæ Antiscorbuticæ* atque *Bulbi alliacei*, &c. &c. b)

Es his parari solent, quæ dicuntur Epispastica & Sinapismi, inque febribus intermittentibus a quibusdam usitantur, carpis manuum atque temporibus admota. Quid vero utilitatis hæc secum adferant præsidia, ad febrem tollendam, certo non liquet, cum causam ipsius morbi haud aggredi videantur.

Inter *Septica*, quæ minerale suppeditat regnum primaria, omni jure me relaturum fore crediderim, venenatissimum illud corpus Salino Metallicum, quod *Arsenicum* vocant. Effectum enim in corpore animali edit summe corrodentem atque horrendum, ipsoque Mercurio Sublimato vehementiorem, adeo ut internecioni tantum subdolæ animalium nobis infestorum, illius inserviat usus. Pharmacum, tali nocentissima vi præditum, in salutem adhiberi hominum, quis crederet unquam? In febre tamen intermittente, ab agyrtis & circumforaneis, vitam hominum parvi habentibus, diu satis ejus usum temerarium novimus fuisse commendatum. Pulveris Arsenicalis compositionem, contra febres intermittentes, a Chirurgis Castrensibus usitatam, tradit in *Actis Berolinensibus*, *Goblius c)*, & apud *Cl. Werlhof d)* plures invenire licet Auctores, qui alienam tantum adferunt de Arsenici usu experientiam.

b) Cfr. *Lange Tentam. Med. physic. p. 63.*

c) *Dec. I. Vol. III. p. 92.*

d) *de Febribus p. 41. not. a)*

tiam. Tandem & Medici hujus veneni explorarunt efficaciam. *Mich. Friccius*, Medicus Ulmenfis, primus febrifugum Arsenici usum celebravit, propriis experimentis *e*). In defuetudinem tamen fere jam abierat hoc toxicum, (utinam semper abeat!) quum ante decem, & quod excurrit, annorum tempus, *D. Jacobi*, Medicus Weimariensis, in *Actis Moguntinis*, id denuo multa extolleret laude *f*). In usum revocari jubet Arsenicum juxta hanc formulam:

Rc. Arsenici albi *part. j.*

Salis Tartari *p. xij.*

Coquantur in Aquæ font. *p. CLXVIII.* ad quantitatem dimidiam. Huic iterum affundatur tantum Aquæ, quantum coctione sit absumptum, adque conservationem addatur Spiritus Vini pauxillum.

Dosis sit hujus remedii, pro adulto homine gutt. 30, infantibus vero, a guttis 6 ad 16 usque, ter de die. In minutissimas quamvis partes divisum hac methodo videatur Arsenicum, de virtute tamen sua venenata nil fere amisisse hac præparatione, valde est probabile. Hoc saltem docent experimenta bina, quæ in *Nosodochio Viennensi*, ad methodum a *Jacobi* præscriptam, exactissime cæpit Archiater *Störck g*). Fuerunt nempe duo febricitantes, decocto Arsenicali usi, quorum *alter* a febre quidem liber evasit, sed postea ardorem persentiit in pectore summum, cum macie corporis & Alopecia, demumque febre Hæctica correptus; *alter* qua partem tantummodo pristinam recuperavit sanitatem; etenim, interdum cum exiguus

e) de virtute venenorum medica 1702.

f) Tom. I. p. 216. Ann. 1757.

g) Trienn. Medic. p. 56.

guis paroxysmis febris rediit, & ardor in pectore cum tussicula molesta, ægrotum diu vexavit. His etiam addere possum casum Studiosi cujusdam heic Upsaliæ, qui, in tertiana vernali mixtura quadam usus fuit Arsenicali, indeque in Asthma cum tussi, febre profligata, incurrit, Phthisique tandem pulmonali mediam sub æstatem consumptus, moritur. Hæc omnia luculentissime probant, vim Arsenico, quocunque demum modo præparato, inesse deletariam, ut citra piaculum nec adhiberi interne possit. Mirari tamen convenit, Arsenici albi usum, a Georg. Heuermann b) in Holsatia & Hafniæ, receptissimum dici, ne ullo quidem cum infausito eventu, Auctori sit fides; pharmaco tamen nunquam non infido, diffusus sum semper; quumque securioribus nos ditet natura benigna remediis, iis est utendum, insegura in illud tempus differendo, quo lege careat necessitas, *satiisque sit anceps experiri remedium, quam nullum.*

§. XVII.

T e t r a.

Hoc dignoscuntur odorum genera, præcipua, quæ dolores & spasmos tollere valent remedia, ideo dicta *Antispasmodica* & *Anodyna*. *Virosa*, eadem cum tetris in modica dosi plerumque exferunt vires, etsi in administratione eorum, cautiores tamen nos gerere oporteat. Missis horum medicaminum speciali operandi modo atque virtutibus, in morbo systematis nervosi affectione quacunque; id tantum mihi hoc loco erit negotii, ut, quid contra febres intermittentes, ipsorum valuerit usus, longa

b) Bemerkungen und Untersuchungen der ausübenden Arzneywissenschaft; *Copenhagen* T. I. p. 29. 1765.

longa annorum serie a Medicis receptus, breviter jam ostendam.

Ignoto fere *Opio*, vel saltem ante solemnem illius usum, Hippocratis olim ævo, Narcotica tamen alia, utpote *Hyoscyamus* & *Mandragora*, in his febribus fuere commendata i). Præclaris vero postea virtutibus *Opii* in dies melius perspectis, ad pharmacum hocce solum, catervatim fere, confugerunt Medici, *Græci*, *Arabes*, *Romani*, plures. Salutarem etjam id præstitisse effectum, testantur Auctorum elogia, quæ huc attexere, eo minus erit necessarium, quo melius nobis in hac re otium fecerit *Celeb. Tralles* k).

Temperare tamen mihi non possum, quin id saltem nomen *Opii* encomium, quod recentiori ætate reportavit in febre intermittente. In Gallia nempe, ante quindecim, & quod excurrit, annos, cum *Opio* instituit experimenta *D. Berryat*, ad hæc profligandas febres. Fuit ex ea opinio, quod *Opium*, omnium optime febriles coërce- ret motus spasticos, atque e diametro prorsus in causam ageret febris proximam, quam in affectu latitare credidit nervorum spasmodico. Methodus ejusdem in administratione *Opii*, ea fuit, ut ante paroxysmum *Laudanum* dederit liquidum *Sydenhami*, in infuso *Centaur. min.* eo potissimum tempore, quo, nec vis anodyna ante insultum nimis cito disperderetur, nec post incæptum dudum paroxysmum, effectum nimis sero ederet. Hora circiter una ante febris accessionem, remedium hocce optime dari fuit expertus. Ratione ad vehementiam

i) *Hippocrates* in Libr. II. de Morb. §. 39.

k) *Ufus Opii salubr, & nox. Sect. II. Cap. II. p. 57. 58.*

tiam paroxysmorum & ætatem ægrotantium habita-
dosin semper variam propinare, ei fuit necessarium.
Infantibus, ætatis tenerioris annorum 3 ad 5, sex-
tantum Laudani guttas exhibuit, adultis e contrario,
a viginti ad triginta usque, innocue assumendas
esse suadet. Methodo hac rite observata, raro
admodum opus esse illius repetitione proficitur,
etsi tamen interdum, quo securior esset curatio,
eandem cortice peregerit Peruviano *l*). Laudani
liquidi virium periculum, etiam in nonnullis fecit
Archiater *Störk*; experimenta vero omnem fere
huic medicamini fidem derogarunt. Duos quidem
febricitantes, illius ope, a febre tandem fuisse li-
beros, testatur; languidos vero eosdem postea,
stupidosque longo tempore, cum anorexia & sum-
ma debilitate, frequentem cardiacorum & robo-
rantium remediorum efflagitante usum, simul ex-
ponit; quid, quod, reliquos omnes perhibet mul-
to gravius fuisse, ab opii usu, febre afflictos,
immo alvo obstipatos, atque ebriosorum ad instar,
mente quasi turbatos *m*).

Famosior etiam est, in Germania inprimis,
compositio Opio constans, nomine *Massæ pilula-
rum Wildegansii* *n*) celebrata, quam quod, sicco,
ut ajunt, pede, eandem nunc transire queam. Hæc
pilularum massa vario propinari suevit modo, vel
in pulverem redacta, cum Sale Ammoniaco, vel
cum extracto quodam amaro, forma pilulari, ad 5,
6 pilulas pro dosi, ante paroxysmum tamen sem-
per hora proxima, quo facto, æger calidum quod-
cunque

l) Mémoires de Mathem. & de Phys. de Paris. T. II. 1755.
p. 24.

m) Trienn. Medic. Ann. 2. 1758. p. 55.

n) Formul. vide in *Dispensator. Brandenburg.*

cunque superbibit infusum, ut lenis sudor prorumpat. Pari ratione quoque, contra febres intermittentes adhibentur *Pilulae*, sic dictæ, *Sedativæ Schulzii* o).

§. XVIII.

Restat nunc, ut coronidis loco mentionem inferam methodi, a reliquis summe discrepantis, qua, hoc morborum genus curatum etiam iri, sibi persuadent nonnulli. *Abstinentiam*, loquor, ab omni alimentorum genere, per plures dies exactissimam, quam, reluctante licet stomacho, toleranter tamen perseverant miseri ægrotantes, futuræ curationis suavissima spe unice permoti. Veterum dudum opinioni, innititur methodus hæc vere singularis; etenim, suis ægrotis olim *Celsus*, omnem fere dissuasit per plures dies, cibum, non nisi aquam calidam illis concedens, simulque mentionem facit *Heraclidis Tarentini*, qui, in quarta primum alvum ducendam, deinde in septimum diem abstinendum, commendavit. Sub ipsis paroxysmis hanc a cibo abstinentiam summe fore proficuum, quisque facile videt; utilitate etiam non carere omni, modicam & brevem inediam inter paroxysmos, æque apparet, illis imprimis ægrotis, quorum ventriculus crudis adhuc atque immutatis scatet ingestis.

Diuturniorem vero plus justo abstinentiam, exitialem sæpius in febre intermittente observant practici solertiores, eamque semper plus secum tulisse

o) Formul. invenies apud S. Schulze de formulis. p. 161.

tulisse damni, quam emolumenti *p*). Sed manum
de tabula; nam

Non, Lectores, Vobis scio quod cuncta place-
bunt,
Nec mihi quæque placent, nunc me piget addere
plura.

p) Hujus rei adfert Ill. v. Swieten plura testimonia, in
Commentar. ad Aphor. 762.

Tillaeus, Pehr Cornelius. 1785. "Februm intermittentium curatio varia quam Praeside D. D. Car. a Linné exhibuit Auctor Petrus C. Tilleaus, Upsaliae 1771, Decembr. 11." *Amoenitates academicae seu dissertationes variae physicae, medicae, botanicae antehac seorsim editae* 9, 143–194.

View This Item Online: <https://www.biodiversitylibrary.org/item/261706>

Permalink: <https://www.biodiversitylibrary.org/partpdf/279996>

Holding Institution

University Library Johann Christian Senckenberg

Sponsored by

University Library Johann Christian Senckenberg

Copyright & Reuse

Copyright Status: Public domain. The BHL considers that this work is no longer under copyright protection.

This document was created from content at the **Biodiversity Heritage Library**, the world's largest open access digital library for biodiversity literature and archives. Visit BHL at <https://www.biodiversitylibrary.org>.